

განქორწინების პროცესების ტრანსფორმაცია საქართველოში

გიორგი მელაძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
giorgi.meladze @tsu.ge

აბსტრაქტი

განქორწინება რთული სოციალური პროცესია. მისი განმსაზღვრელი ფაქტორები ჯერ კიდევ არ არის სათანადოდ შესწავლილი. ბუნებრივია არ არის დამუშავებული მისი კანონზომიერებების საერთო კონცეფცია. განქორწინებათა რაოდენობას მრავალი გარემოება განაპირობებს, მათ შორის წამყვანი ადგილი სოციალურ-კულტურულ ნორმებს ენიჭებათ, რომლებიც მოცემული დროისათვის ქვეყნის საზოგადოებრივი განვითარებით, ქორწინების არსებული ფორმებით, ქალის მდგომარეობით საზოგადოებაში, ოჯახის ცხოვრების წესით არის განპირობებული. მნიშვნელოვანია ამა თუ იმ ქვეყნის კანონმდებლობის, რელიგიის დამოკიდებულება განქორწინებათა მიმართ.

ისტორიულ წარსულში საქართველოში დაბალი იყო განქორწინებების მაჩვენებელი, რაც უმთავრესად განქორწინებათა მიმართ, მართლმადიდებლური რელიგიის დამოკიდებულებით იყო განსაზღვრული, რომელიც პრაქტიკულად გამორიცხავდა განქორწინებას. საბჭოთა ეპოქის 1930-1960-იანი წლების შუა პერიოდი, კლასიკური მაგალითია თუ როგორ ერეოდა სახელმწიფო ადამიანების პირად ცხოვრებაში და კანონის ძალით როგორ ართულებდა განქორწინებებს.

ყოფილ სსრ კავშირის რესპუბლიკებს შორის, საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი იყო განქორწინებათა მაჩვენებელი. უკანასკნელ წლებში განქორწინებათა რაოდენობის ზრდამ საქართველოში პანდემიის სახე მიიღო. დღესდღეობით განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია მსოფლიოში.

წარმოდგენილ სტატიაში შესაბამის სტატისტიკურ ინფორმაციაზე და გაანგარიშებებზე დაყრდნობით, გაანალიზებულია განქორწინებათა დინამიკა და გაანგარიშებულია განქორწინებებით გამოწვეული შობადობის დანაკარგები საქართველოში.

საკვანძო სიტყვები: საქართველო, განქორწინება, კოეფიციენტი, რეგიონები, დანაკარგები

TRANSFORMATION OF DIVORCE PROCESSES IN GEORGIA

Associate Professor Giorgi Meladze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

giorgi.meladze @tsu.ge

Abstract

Divorce is a complicated social process. Its determining factors have not yet been sufficiently studied. Naturally, a general concept of its regularities has not been developed. The number of divorces is determined by many circumstances, among which the leading place is given to socio-cultural norms, which are determined by the social development of the country, existing forms of marriage, the status of women in society, and the family's way of life. The attitude of the legislation and religion of one or other country towards divorce is of great importance.

Historically, Georgia had a low divorce rate, which was mainly due to the Orthodox religion's attitude towards divorce, which practically excluded divorce. The period of the Soviet era in the 1930's and the mid-1960's is a classic example of how the state interfering in people's private lives and made divorces difficult by force of law.

Among the republics of the former USSR, Georgia had one of the lowest divorce rates. In recent years, the rise in divorce rates in Georgia took the form of a pandemic. Today, the overall divorce rate in Georgia is one of the highest in the world.

Based on relevant statistical information and calculations, the presented article analyzes the dynamics of divorces in Georgia. The losses of fertility caused by divorces in Georgia have been calculated.

Key words: Georgia, divorce, coefficient, regions, losses

თემის აქტუალობა

უკანასკნელ წლებში, საქართველოში მიმდინარე დემოგრაფიულ პროცესებს შორის თვალსაჩინო მოვლენას განქორწინებათა უპრეცედენტო მატება წარმოადგენს. ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში კონფუცი წერდა – „სახელმწიფო – ეს დიდი ოჯახია, ხოლო ოჯახი – პატარა სახელმწიფო“. შექმნილი ვითარების მომავალში უცვლელობა, საზოგადოების უმნიშვნელოვანესი სოციალური ინსტიტუტის – ოჯახის ფუნქციონირებაზე ნეგატიურად იმოქმედებს, რასაც შედეგად შესაძლებელია სახელმწიფოს საფუძვლების შერყევაც კი მოჰყვეს.

საქართველოში 1921 წლამდე, განქორწინების პროცედურა მართლმადიდებლური ეკლესიის პრეროგატივა იყო. ქრისტიანულ რელიგიაში 7 საეკლესიო საიდუმლო არსებობს, რომელთაგან ერთ-ერთი ქორწინების საიდუმლოა. მამაკაცისა და ქალის ქორწინება უფლის მიერაა კურთხეული. ქრისტიანულ საფუძველზე შექმნილ ოჯახებში – გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა, განქორწინება გამორიცხულია. საბჭოთა სეკულარული სახელმწიფოს არსებობის პირობებში, ეს უკანასკნელი უხეშად ერეოდა ადამიანების პირად ცხოვრებაში, სახელმწიფო კანონების ძალით ცდილობდა განქორწინებათა შეზღუდვას. არსებული მდგომარეობა გაგრძელდა 1960-იანი წლების შუა პერიოდამდე, რის შემდგომ განქორწინებათა რაოდენობა მონოტონურად მატულობდა. მიუხედავად ცვლილებებისა, ყოფილ სსრ კავშირში საქართველოში განქორწინებების დონე დაბალი იყო. 1989 წელს უფრო დაბალი მაჩვენებელი მხოლოდ სომხეთში დაფიქსირდა.

საქართველოს დემოგრაფიული სისტემა გლობალური დემოგრაფიული სისტემის შემადგენელი ნაწილია და მსოფლიოში მიმდინარე დემოგრაფიული ტენდენციები გვერდს ვერ აუვლის ჩვენს ქვეყანას. შესაძლებელია ითქვას, რომ გლობალური მასშტაბით შეიცვალა ადამიანების დამოკიდებულება განქორწინებათა მიმართ. სულ უფრო იზრდება იმ ადამიანთა რაოდენობა, რომლებიც პიროვნულ თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას უფრო მეტ ღირებულებას ანიჭებენ ვიდრე მეუღლისა და ბავშვების მიმართ პასუხისმგებლობას. ყოვე-

ლივე ეს მიმდინარეობს ადამიანებზე რელიგიის გავლენის შესუსტების ფონზე. 2007-2019 წლებში ჩატარებული მსოფლიო ღირებულებების გამოკვლევის (World Value Survey) შედეგების მიხედვით, ღმერთის მნიშვნელობა 44 ქვეყნიდან 39-ში შემცირდა (Pomeroy, 2023). თანამედროვე დასავლეთის კულტურებში, მოსახლეობის გარკვეულ ფენებში იმდენად გაუფასურდა ოჯახის მნიშვნელობა, რომ განქორწინების შემთხვევაში ადამიანები საზეიმო საღამოებად ("divorce parties") კი აწყობენ, ისევე როგორც ნიშნობის დროს.

საქართველოში უკანასკნელ წლებში მიმდინარე ოჯახების რღვევის პროცესები შემოფოტების საფუძველს იძლევა. აღნიშნული პრობლემა შესწავლასა და ღრმა მეცნიერულ გაანალიზებას მოითხოვს, ვინაიდან ოჯახი სახელმწიფოს საფუძველს წარმოადგენს, მის მდგომარეობაზეა დამოკიდებული სახელმწიფოს ძლიერება და მისი მომავალი.

ნაშრომის მიზანი

საქართველოში რადიკალური ცვლილებები მიმდინარეობს განქორწინების სფეროში. ჩვენი ქვეყანა განქორწინების მაღალი მაჩვენებლით „მონინავე“ ქვეყნების ჯგუფშია. ნაშრომის მიზანს წარმოადგენს, ჩვენს ხელთ არსებული დემოგრაფიულ-სტატისტიკური მასალების საფუძველზე შევისწავლოთ და გავაანალიზოთ მიმდინარე პროცესები, მე-19 საუკუნიდან დღემდე. ასევე განვიხილოთ განქორწინებების მიზეზები. უახლოეს მასალებზე დაყრდნობით საქართველოს რეგიონებში განქორწინების სფეროში არსებული მდგომარეობის შესწავლა და ანალიზი. ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიზანს წარმოადგენს საქართველოს მასშტაბით, განქორწინებებით გამოწვეული შობადობის დანაკარგების გაანგარიშება.

კვლევის მეთოდები

სტატისტიკის ინტერესებიდან გამომდინარე, მოსახლეობის საყოველთაო აღწერებისა და საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური მასალების შესწავლისა და ანალიზისათვის გამოყენებულია: ისტო-

რიული, შედარებითი, აღწერილობითი, სტატი-
სტიკური ანალიზისა და შეფასების მეთოდები.

განქორწინების პროცესის საანალიზოდ გამოყენებულია შემდეგი შეფარდებითი კოე-
ფიციენტები:

განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი (K),
რომელიც გარკვეულ პერიოდში განქორწინე-
ბათა საერთო რაოდენობის შეფარდებას წარ-
მოადგენს მოსახლეობის საშუალო რაოდენო-
ბასთან (იზომება პრომილებში). აღნიშნული
კოეფიციენტი განქორწინებათა შესახებ მიახ-
ლოებით წარმოდგენას იძლევა.

$$K = \frac{D}{S} \times 1000$$

D – განქორწინებათა რაოდენობა მოცემულ
წელს.

S – მოსახლეობის საშუალო რაოდენობა მოცე-
მულ წელს. გამოისახება პრომილებში.

განქორწინების ასაკობრივი კოეფიციენტი
(K_x). აღნიშნული კოეფიციენტი წარმოადგენს
მამაკაცებისა და ქალების განქორწინებათა
რაოდენობებისა და იგივე პერიოდის მათი სა-
შუალო რაოდენობის თანაფარდობას. იგი
გვიჩვენებს სხვადასხვა ასაკისა და სქესის ადა-
მიანების განქორწინებათა ინტენსივობას. გან-
ქორწინების ზოგად კოეფიციენტთან შედარე-
ბით, აღნიშნული კოეფიციენტი პროცესის უფ-
რო ზუსტ დახასიათებას იძლევა.

$$K_x = \frac{D_x}{W_x} \times 1000$$

D – x ასაკის ქალების (მამაკაცების) განქორწი-
ნებათა რაოდენობა გარკვეულ დროში.

W – იგივე დროში x ასაკის ქალების (მამაკაცე-
ბის) საშუალო რაოდენობა. გამოისახება პრო-
მილებში.

განქორწინების ჯამობრივი კოეფიციენტი
(K_T) – გვიჩვენებს განქორწინებათა საშუალო
რაოდენობას მოცემული თაობის სიცოცხლის
მანძილზე, იმ პირობით თუკი განქორწინების
ასაკობრივი კოეფიციენტების ინტენსივობა
შენარჩუნდება იმ დონეზე, რომელი პერიოდი-
სათვისაც იყო გაკეთებული გაანგარიშებები.

$$K_T = \frac{\sum_{15}^{49} D_x}{1000}$$

D_x – განქორწინების ასაკობრივი კოეფიციენ-
ტები.

განქორწინების ინდექსი (K_I) გვიჩვენებს
თუ მოცემულ წელს, რამდენი განქორწინება
დაფიქსირდა ყოველ 100 ქორწინებაზე. იგი ერ-
თგვარ წარმოდგენას იძლევა განქორწინებათა
დონის ცვლილების პირველადი დახასიათები-
სათვის.

$$K_I = \frac{D}{M} \times 100$$

D – განქორწინებათა რაოდენობა გარკვეულ
დროში.

M – ქორწინებათა რაოდენობა გარკვეულ
დროში.

განქორწინების პროცესს შედარებით ზუს-
ტად ასახავს მისი კორექტირებული კოეფიცი-
ენტი (K_{corr.}), რომელიც წარმოადგენს ქორწინე-
ბაში მყოფთა (ქალების ან მამაკაცების) შე-
ფარდებას განქორწინებულთა (ქალების ან მა-
მაკაცების) რაოდენობასთან. აღნიშნული მაჩ-
ვენებელის გაანგარიშება მხოლოდ მოსახლეო-
ბის აღწერების წლებშია შესაძლებელი. გამოი-
სახება პრომილებში.

$$K_{corr.} = \frac{D}{M_m} \times 1000$$

D – განქორწინებული ქალების ან მამაკაცების
რაოდენობა.

M_m – ქორწინებაში მყოფი ქალების ან მამაკა-
ცების რაოდენობა.

განქორწინებებით გამოწვეული შობადო-
ბის დანაკარგები, გაანალიზებულ იქნა მეთო-
დით, რომელიც განქორწინებათა დაუყოვნე-
ბელი აღდგენის (ხელმეორე ქორწინებების
მეშვეობით) ან მათი არარსებობის ჰიპოთეზას
ემყარება (Синельников, 1989).

ძირითადი შედეგები

განქორწინების მოკლე ისტორია

საქართველოს მართლმადიდებლური ეკ-
ლესია განქორწინებას ერთგვარ ანომალიად
თვლიდა და ყოველგვარ ზომებს ატარებდა მის
წინააღმდეგ. სახელმწიფო და ეკლესია, მართა-
ლია, განქორწინებას ერთგვარ ბოროტებად
მიიჩნევდა, მაგრამ ზოგჯერ განუქორწინებ-

ლობა ისეთ ვითარებას წარმოშობდა, როცა მეუღლეთა ერთად ცხოვრება წარმოუდგენელი იყო და არც ეკლესიას და არც სახელმწიფოს არ შეეძლოთ ოჯახის შენარჩუნება. მიუხედავად ასეთი ვითარებისა, ქრისტიანული მოძღვრება მაინც ქადაგებდა, რომ ქორწინება შეიძლება შეწყდეს მხოლოდ მეუღლის სიკვდილის შემდეგ, თუმცა ფიზიკური სიკვდილის შემდეგაც მთლიანად არ ისპობა ქორწინება (მეტრეველი, 2014).

ქართული წყაროების თანახმად, განქორწინების ამსახველ ფაქტებს საქართველოში ქრისტიანობის მიღების პერიოდიდან ვხვდებით. ამ შემთხვევაში უპირველეს ყოვლისა ი. ცურტაველის „შუშანიკის წამება“ უნდა დავასახელოთ. შუა საუკუნეების საქართველოში გახმაურებულ განქორწინებას წარმოადგენდა, თამარ მეფის ქორწინების შეწყვეტა მის მეუღლესთან იური ბოგოლიუბსკისთან, ამ უკანასკნელის სოდომური ცოდვების გამო. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ეს ის იშვიათი შემთხვევებია, როდესაც არც სახელმწიფოს და არც ეკლესიას არ შეეძლოთ აღეკვეთათ განქორწინება.

განქორწინების საკითხებს მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა, მეფე ვახტანგ VI-ის სამართალის წიგნთა კრებულში, რომელიც 1705-1708 წლებშია შექმნილი. აღნიშნული ისტორიული დოკუმენტიდან აშკარად იკვეთება განქორწინებათა თავიდან აცილებისა და ოჯახის სიმტკიცის გაზრდის ტენდენცია. აქვე დავსძენთ, რომ გამოუვალ სიტუაციებში განქორწინების ინიციატივა მამაკაცს ეკუთვნოდა.

როგორც აღვნიშნეთ, რელიგიური კანონების მიხედვით, პრაქტიკულად, თითქმის შეუძლებელი იყო განქორწინება. მსგავსი მდგომარეობა იყო ევროპულ სახელმწიფოებშიც. მაგალითად, ინგლისში 1857 წლამდე არ არსებობდა კანონი, რომელიც სასამართლოს დადგენილების საფუძველზე განქორწინების საშუალებას იძლეოდა. სახელგანთქმული ინგლისელი პოეტი და სახელმწიფო მოღვაწე, საქვეყნოდ ცნობილი ეპიკური რომანის – „დაკარგული სამოთხე“ ავტორი ჯ. მილტონი, 1642 წელს მიატოვა საკუთარმა ცოლმა. ჯ. მილტონი ითხოვდა განქორწინებას, რომელსაც ვერ მიაღწია. ამის საპასუხოდ მან 1643-1645 წლებში

ოთხი ტრაქტატი დაწერა, რომლებშიაც იგი იცავდა მეუღლეთა ინტერესებს განქორწინების სფეროში (Raupp, 2024). იმჟამინდელმა საზოგადოებამ, რომელიც აღნიშნულ საკითხში რელიგიური ნორმებით საზრდოობდა, ნეგატიურად მიიღო ჯ. მილტონის მოსაზრებები.

ინგლისის პარლამენტმა, 1670 წელს ეკლესიის გვერდის ავლით მიიღო – ინგლისის იურიდიულ ისტორიაში განქორწინების პირველი აქტი, რომლის მიხედვითაც ლორდი როოსი განქორწინებულ იქნა თავის მეუღლესთან, ამ უკანასკნელის მრუშობის საფუძველზე (Hager, 2010).

განქორწინების სფეროში არსებულ მდგომარეობის ნათელსაყოფად, საინტერესოა გენიალური ქიმიკოსის დ. მენდელეევის ისტორია, რომელსაც დიდ პრობლემად ექცა განქორწინება და მეუღლის სიცოცხლეში მეორედ დაქორწინება. ამასთანავე, რელიგიური კანონების მიხედვით, მას ხელმეორედ დაქორწინების შემთხვევაში, 7 წლის მანძილზე არ ჰქონდა ჯვრისწერის უფლება. არსებული დაბრკოლებების გადასალახად დ. მენდელეევმა ჯვრისწერის სანაცვლოდ, მღვდელს ქრთამის სახით 10 ათასი რუბლი გადაუხადა (რის გამოც ეს უკანასკნელი ჩამოაშორეს სასულიერო მოღვაწეობას). რუსეთის იმპერატორი ალექსანდრე III დიდად აფასებდა გ. მენდელეევის გენიას. როდესაც იმპერატორმა მეცნიერის პირადად გაცნობა მოინდომა, მასთან დაახლოებულმა პირებმა განუცხადეს, რომ ადამიანისათვის, რომელიც მეორედ დაქორწინდა პირველი მეუღლის სიცოცხლეში, არ შეიძლებოდა აუდიენციის მოწყობა, ვინაიდან მან დაჰკარგა წესიერ საზოგადოებაში ყოფნის უფლება. აღნიშნული ფაქტი ნათლად მეტყველებს იმჟამინდელი საზოგადოების ნეგატიურ დამოკიდებულებაზე განქორწინების მიმართ.

საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე საქართველოში განქორწინების პრეროგატივა მართლმადიდებლურ ეკლესიას ეკუთვნოდა. თანამედროვე საქართველოში, სამოქალაქო კოდექსის 1123 მუხლის 1 ნაწილის მიხედვით – განქორწინება ხდება სასამართლო წესით, თუ მეუღლეებს შორის არსებობს დავა, სხვა შემთხვევაში – სამოქალაქო აქტების რეგისტრაცია

ციის ორგანოში (საქართველოს კანონი. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი).

განქორწინების მიზეზები

განქორწინებათა მიზეზები მრავალია, რომელთა შორის სპეციალისტები გამოჰყოფენ ქალის როლისა და სტატუსის ცვლილებას საზოგადოებაში, რაც, უპირველეს ყოვლისა, სუსტი სქესის წარმომადგენელთა ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას გულისხმობს. განქორწინებას, აგრეთვე, ხელს უწყობს წარმოდგენათა ცვლილება სექსუალურ მორალზე და ურბანიზაციული პროცესები. ქალაქური ცხოვრების წესის გავრცელების შედეგად სუსტდება სოციალური კონტროლი, მცირდება ოჯახის ზეგავლენა პიროვნებაზე, თუ ტრადიციულ საზოგადოებაში ადამიანის კონტაქტები გარეშე სამყაროსთან ოჯახის მეშვეობით ხდებოდა, ამჟამად სოციალიზაციის პროცესი სხვა ალტერნატიული ინსტიტუტების საშუალებითაცაა შესაძლებელი.

განქორწინებათა რაოდენობაზე მნიშვნელოვნად მოქმედებს ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა. სპეციალისტთა მიერ დადგენილია, რომ არსებობს პირდაპირი კორელაციური კავშირი ქმრის ეკონომიკურ სტატუსსა და ქორწინების სტაბილურობას შორის. რაც უფრო დაბალია შემოსავლები, მით უფრო მატულობს განქორწინების შანსი. ცნობილი ამერიკელი მეცნიერის ტ. პარსონსის სენტენციის მიხედვით, მამა ოჯახში ინსტრუმენტული როლის შემსრულებელია (იგი ოჯახის მარჩენალი და დამცველია გარეგანი ზემოქმედებისგან), დედას კი ექსპრესიული როლი ეკისრება (იგი ოჯახის კერისა და სიმშვიდის დამცველია, მისი ემოციური ცენტრია, რომელიც გარემომცველი სამყაროსაგან ქმნის ბავშვებისა და მამის გადარჩენის შესაძლებლობას სტრესებისა და გადატვირთვისაგან). ქვეყანაში სადაც შექმნილია კრიზისული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, ქმრების დიდი ნაწილი ვერ ამართლებს ოჯახის, როგორც მარჩენალის იმედებს (ინსტრუმენტულ როლს), რაც გარკვეულ პრობლემებს ქმნის ოჯახის ნორმალური ფუნქციონირების სფეროში. აქედან გამომდინარე მატულობს განქორწინების შანსი.

თანამედროვე ეტაპზე იშვიათობას არ წარმოადგენენ ის ოჯახები, რომლებშიც ცოლს ქმარზე მეტი შემოსავალი გააჩნია, რაც ზრდის განქორწინების ალბათობას (Becker, 1991). მსგავსი შემთხვევები, ფაქტობრივად, ოჯახში ტრადიციულად ქმრის, როგორც მარჩენალის როლის ანულირების ტოლფასია და, როგორც აღნიშნეთ, ხელს უწყობს განქორწინებებს.

უკანასკნელ წლებში საქართველოში ოჯახის ახალი ტიპი – „დისტანტური ოჯახი“ გაჩნდა, რაც მეუღლეების სამუშაოდ ხანგრძლივი დროით ქვეყნიდან გასვლას უკავშირდება (მელაძე, 2013). აღნიშნული ტიპის ოჯახთა არსებობა, ბუნებრივია ზრდის განქორწინებათა ალბათობას.

განქორწინებათა შეზღუდვის მიზნით არსებობს მოსაზრება, რომელიც კანონის გამკაცრებას გულისხმობს. კერძოდ, კ. დევისის აზრით, განქორწინების მიღწევის სიადვილე ხელს უწყობს განქორწინებათა მატებას (Davis, 1984). აღნიშნული მოსაზრება მოკლებულია საფუძველს, ვინაიდან განქორწინებით მხოლოდ უიღბლო ქორწინებები მთავრდება, რომელსაც კანონის ძალით ვერ შევზღუდავთ. პირიქით, ასეთი იძულებითი მოქმედებით შესაძლებელია უიღბლო ქორწინებების რაოდენობა გაიზარდოს.

განქორწინებათა მიზეზებს შორის მნიშვნელოვანია ასაკი. ქორწინება ძალიან ახალგაზრდა ასაკში, ზრდის განქორწინების ალბათობას, განსაკუთრებით ქორწინების პირველ წლებში. აღნიშნულ ასაკში დაქორწინებულებს გააჩნიათ განქორწინებათა მაღალი პროცენტული მაჩვენებელი. 21-22 წლის ასაკში განქორწინებათა რისკი მკვეთრად კლებულობს (Bramlett and Mosher, 2002; Heaton, 2002; White, 1990).

სპეციალისტების აზრით, დაბალი შემოსავალი და განათლება მჭიდრო კავშირშია ერთმანეთთან. მათი შეფასებით, იმ პირებს, რომელთა წლიური შემოსავლები 50 ათას დოლარზე მეტია, განქორწინების ნაკლები შანსი გააჩნიათ მათთან შედარებით, რომელთა წლიური შემოსავალი 25 ათას დოლარზე ნაკლებია. განქორწინებათა რისკი კიდევ უფრო მაღალია და დაახლოებით 60%-ის ტოლია ხელმეორედ ქორწინების შემთხვევაში (Bramlett, and Mosher, 2002).

ტრადიციულად მიიჩნევენ, რომ ოჯახში ბავშვების რაოდენობის პირდაპირპროპორციულად კლებულობდა განქორწინების შანსი. თანამედროვე, პოსტმოდერნისტულ სამყაროში სულ უფრო სუსტდება განქორწინების ხელშემშლელი ზემოაღნიშნული ფაქტორის როლი. დღესდღეობით სულ უფრო ნაკლები მშობელი არ ეთანხმება – ოჯახში მეუღლეებს შორის ცუდი ურთიერთობების არსებობისას, ბავშვების გამო ოჯახის შენარჩუნების აზრს.

განქორწინებათა მატეების მიზეზებიდან, უმნიშვნელოვანესი მიზეზი თანამედროვე ადამიანთა სულიერ სამყაროში მომხდარ ტრანსფორმაციაში უნდა ვეძიოთ. ჩვენ აბსოლუტურად ვიზიარებთ საქართველოს პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის მიერ, ერთ-ერთ ეპისტოლეში გამოთქმულ აზრს მომრავლებული განქორწინებების შესახებ – „არ შეიძლება გულისტკივილით არ აღვნიშნოთ ის ფაქტიც, რომ ბოლო დროს დარღვეულ ოჯახთა რიცხვი სულ უფრო მატულობს. მიზეზი კვლავ ურწმუნოებაა. ცოლ-ქმრულ კავშირს რელიგიური საფუძველი არა აქვს. ახალგაზრდები სულიერად მოუშვადებელნი არიან ამ საიდუმლოს აღსრულებისათვის. ისინი მხოლოდ სიამოვნებას მიეღობიან და ავიწყდებათ, რომ ოჯახი არის მოწოდება, რომლის წმინდა ვალდებულებაც მათ ღირსეულად უნდა აღასრულონ, რადგან ვალდებულებათა გარეშე სიყვარული ცხოველურ ყოფას უახლოვდება. ავიწყდებათ, რომ ისინი მხოლოდ წუთისოფლისთვის არ გაჩენილან, არამედ მარადიული სიცოცხლისათვის არიან მოწოდებულნი და რომ ქორწინება არა მხოლოდ მინიერი ურთიერთობაა, არამედ მოსამზადებელი საფეხურია იმქვეყნიური ცხოვრებისათვის (სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II, 1997).

განქორწინების პროცესები საქართველოში

სტატისტიკური მონაცემები მე-19 საუკუნის საქართველოში მიმდინარე განქორწინების პროცესების შესახებ ძალიან მწირია. საქართველოს ეროვნულ არქივში დაცულია 1825 წლით დათარიღებული ისტორიული დოკუმენ-

ტი, რომელიც საქართველოს ეგზარქოსის სახელზეა გაგზავნილი განქორწინების უფლების მისაღებად. დოკუმენტში მთხოვნელის მიერ აღნიშნულია, რომ მან და მისმა ცოლმა კანონიერ ქორწინებაში ათ წელზე მეტი იცხოვრეს, რის შემდგომ ცოლმა იგი მიატოვა და გარყვნილებას მიეცა. აღნიშნული ფაქტის საფუძველზე იგი ითხოვდა განქორწინებისა და ხელმოწერედ დაქორწინების უფლებას (საქართველოს ეროვნული არქივი).

მე-19 საუკუნეში არსებული საზოგადოებისათვის, რომელიც სოციალური ქცევის ტრადიციული ნორმებით იყო გაჯერებული, განქორწინების ფაქტი განსაკუთრებით უარყოფითად აღიქმებოდა და საყოველთაო გაკიცხვის საგანი ხდებოდა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, განქორწინების მაჩვენებლები საქართველოში უმნიშვნელო იყო. რუსეთის იმპერიის მოსახლეობის 1897 წლის საყოველთაო აღწერის მიხედვით – ჩვენი გაანგარიშებით საქართველოში 15 წლისა და უფროსი ასაკის ყოველ 1000 მამაკაციდან მხოლოდ ერთი იყო განქორწინებული, მსგავსი ფაქტი ფიქსირდებოდა ქალების შემთხვევაშიც (Первая всеобщая..., т. 66, 1906; Первая всеобщая..., т. 69, 1906). 2014 წლის აღწერის მიხედვით, იდენტური მონაცემები შესაბამისად 23 და 43%-ს შეადგენდა.

1921 წლამდე საქართველოში განქორწინების პროცედურა მართლმადიდებლური საქორწინო-საოჯახო წესების მიხედვით რეგულირდებოდა, რაც განქორწინებებს თითქმის გამორიცხავდა. საბჭოთა წყობის პირველსავე წლებში განქორწინების პროცედურა, ისევე როგორც ქორწინებისა და ოჯახის სფეროში არსებული კანონმდებლობა მძლავრი პოლიტიკურ-იდეოლოგიური ზემოქმედების ქვეშ მოექცა. 1917 წლის დეკემბერში რუსეთში გამოცემული დეკრეტის მიხედვით, საქართველოში 1921 წლის აპრილში მიღებულ იქნა პირველი კოდექსი საოჯახო სამართლის დარგში „მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების შესახებ“ (ჯორბენაძე, 1957), რომლის მიხედვითაც განქორწინების პროცედურა მთლიანად ჩამოშორდა ეკლესიას, მყარდებოდა განქორწინების სრული თავისუფლება, რაც ნიშნავდა, რომ განქორწინება შესაძლებელი იყო როგორც

ორივე მეუღლის თანხმობით, ასევე ერთ-ერთის სურვილის მიხედვითაც. კანონმდებლობით განქორწინება დაშვებული იყო სასამართლოს გარეშეც, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის აქტების ჩანერის (მმაჩ) ბიუროში რეგისტრაციით, ორივე მეუღლის შეთანხმების საფუძველზე.

განქორწინების პროცედურა კიდევ უფრო გამარტივდა 1926 წელს, განქორწინებისათვის უკვე საკმარისი იყო მმაჩ-ის ორგანოში, მხოლოდ ერთ-ერთი მეუღლის განცხადება. ადამიანთა ცხოვრებაში ასეთი მნიშვნელოვანი საკითხის მეტად გამარტივებამ გამოიწვია ერთგვარი გადახრა სრული ნებაყოფლობისა და თვითნებობისკენაც კი... ქარაფშუტული დამოკიდებულების საშიშროება წარმოიშვა მოსახლეობის შეუგნებელ ნაწილში (ბეჟაია, 1980).

საქართველოს მასშტაბით 1897 წლის შემდგომ, 1926 წლის აღწერამდე არ მოგვეპოვება მონაცემები განქორწინებების შესახებ. აღსანიშნავია, რომ 1939, 1959, 1970 წლების აღწერების პროგრამები, აღარ ითვალისწინებდნენ განქორწინებულთა ცალკე ჯგუფად გამოყოფას (აღნიშნული კატეგორიის ადამიანები შეჰყავდათ საერთო ჯგუფში – „ქორწინებაში არ მყოფი“) რის გამოც მონაცემები 1979 წლამდე არ არსებობს.

ჩვენი გაანგარიშებით, 1926 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემების მიხედვით, საქართველოში 15 წლის და უფროსი ასაკის ყოველათას მამაკაცზე 3 განქორწინებული მოდიოდა, სანინალმდეგო სქესის შემთხვევაში კი 5 (Всесоюзная перепись населения 1926 года, 1932).

საბჭოთა სახელმწიფოს ფორსირებული მშენებლობის წლებში, ტოტალიტალური მმართველობის ჩამოყალიბების პერიოდში, თანდათანობით იცვლებოდა იდეოლოგიური ორიენტაცია და აქცენტი გადატანილი იქნა „მდგრად ოჯახზე“, რაც მიღწეულ უნდა ყოფილიყო იძულებითი და ადმინისტრაციული მეთოდებით. განქორწინება არ ითვლებოდა ადამიანთა პირადულ საკითხად. მიიჩნეოდა, რომ სიყვარული ცხოვრების მანძილზე მხოლოდ ერთი უნდა ყოფილიყო, აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო ყოველნაირად ეწინააღმდეგებოდა განქორწინებას.

სსრ კავშირის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის მიერ, 1936 წლის 27 ივნისს მიღებულ იქნა №65 დადგენილება, გრძელი სათაურით „აბორტების აკრძალვის, მშობიარე ქალების მატერიალური დახმარების გაზრდის, მრავალშვილიანი ოჯახებისათვის სახელმწიფო დახმარების დაწესების, სამშობიარო სახლების ქსელის გაფართოების, საბავშვო ბაღებისა და ბაგების, ალიმენტების გადაუხდელობის გამო სისხლის სამართლის სასჯელის გაძლიერების და განქორწინებათა კანონმდებლობაში ზოგიერთი ცვლილებების შესახებ“ (<https://www.economics>). მიღებული დადგენილების თანახმად – თუკი ადრე განქორწინების მისაღებად საკმარისი იყო ერთი მეუღლის თანხმობა, ამ შემთხვევაში უკვე ორივე მეუღლის თანხმობა იყო სავალდებულო (Кошечев, 2010).

საზოგადოებრივი ცხოვრების ადმინისტრაციული როლის გაძლიერებასთან დაკავშირებით გადასინჯულ იქნა განქორწინების საკანონმდებლო საფუძვლები, ზემოაღნიშნული დადგენილებით გართულებულ იქნა ზოგიერთი პროცედურა. დაკანონდა მოქალაქის პასპორტში განქორწინების ფაქტის აღნიშვნა, ყოველი ხელახალი განქორწინების რეგისტრაციისათვის შემოღებულ იქნა ფულადი გადასახადი, რომლის ოდენობაც იზრდებოდა განქორწინებათა რაოდენობის შესაბამისად.

სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1944 წლის 8 ივლისის ბრძანებულებით – ქორწინებისა და ოჯახის შესახებ, განქორწინება კიდევ უფრო გართულდა. განქორწინების მსურველებს ორი სასამართლო ინსტანცია უნდა გაეველოთ, წინასწარ ადგლობრივ გაზეთში ოფიციალური განცხადების გაკეთების შემდეგ (Борисов., Синельников, 1995). გატარებული ღონისძიება მე-2 მსოფლიო ომის უმძიმესი დემოგრაფიული დანაკარგებით იყო გამოწვეული. შედეგად მიღებულ იქნა ის, რომ თუ ომის წინა წელს განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი საქართველოში 1‰-ს ტოლი იყო, აღნიშნული კანონის შედეგად 1950 წელს 0.1‰-მდე შემცირდა (თოთაძე, 1999). განხილული მაჩვენებელი აღნიშნული ათწლეულის მეორე ნახევარშიც სტაბილურად დაბალი იყო. მისმა მნიშ-

გნელობამ 1957 წელს 0.18‰ შეადგინა (Народное хозяйство..., 1972).

განქორწინებათა არსებული დრაკონული კანონი ი. სტალინის შემდგომ ე.წ. „ხრუშჩოვის დათბობის“ პერიოდშიც უცვლელად რჩებოდა. არსებული სტატუს-ქვო მ.ნაკაჩის გამოკვლევის მიხედვით (Nakachi, 2008) გამოწვეული იყო იმ ფაქტით, რომ ნ. ხრუშჩოვი, რომელიც 1953 წელს გახდა სსრ კავშირის ცენტრალური კომიტეტის პირველი მდივანი, ხოლო 1958 წლიდან სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე, პრაქტიკულად ქვეყნის ერთპიროვნულ მმართველ პერსონას წარმოადგენდა, სწორედ მის მიერ იყო ჩამოყალიბებული 1944 წლის ბრძანებულების ძირითადი დებულებები. ამ უკანასკნელის ცვლილება მხოლოდ 1965 წელს მოხერხდა, მისი ხელისუფლებიდან ჩამოცილების შემდეგ. საქორწინო-საოჯახო სფეროში მომხდარი მნიშვნელოვანი ცვლილების შედეგად, მოხდა გადასვლა მბრძანებლურ-ადმინისტრაციული მეთოდებიდან მორალურ-ადმინისტრაციულ მეთოდებზე (Кох, 1997).

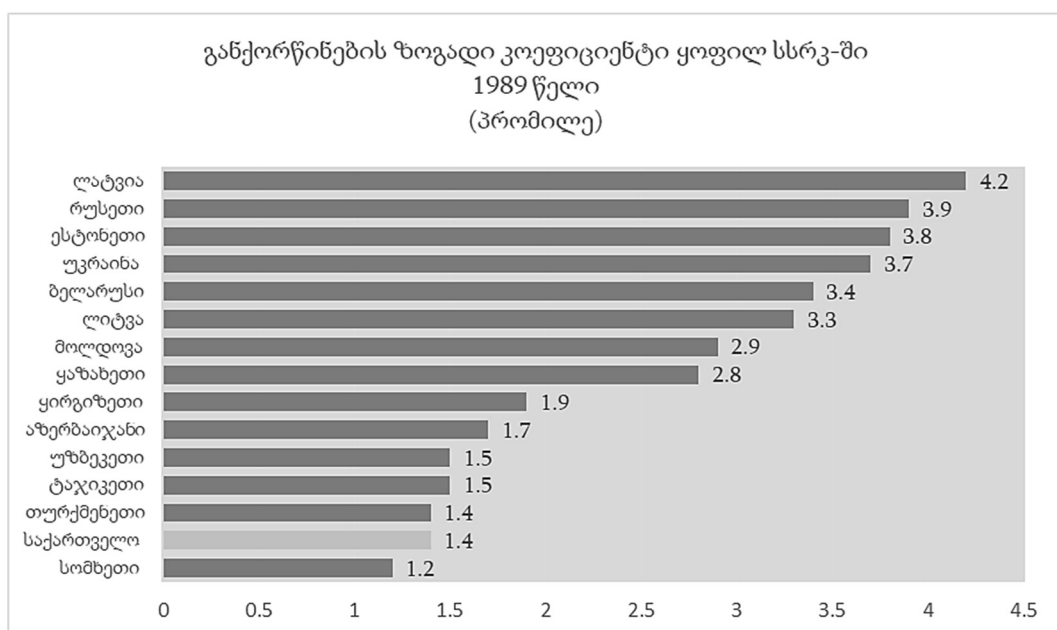
განქორწინების სფეროში, თითქმის 1965 წლის დასასრულამდე იყო შენარჩუნებული არსებული ადამიანის უფლებათა შემზღუდველი კანონები. ცვლილებები დაიწყო სსრ კავშირის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1965 წლის 10 დეკემბრის N 4238-VI ბრძანებულებით

– „სასამართლოებში განქორწინების საქმეთა განხილვის ზოგიერთი პროცედურის ცვლილებათა შესახებ“, რომლის მიხედვითაც მარტივდებოდა განქორწინების ორსაფეხურიანი პროცედურა. 1965 წელს საქართველოში 2221 განქორწინება დაფიქსირდა, შემდგომ 1966 წელს კი განქორწინებათა რაოდენობა პრაქტიკულად გაორმაგდა და 4396 შეადგინა (თოთაძე, 1999). განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი 0.5‰-დან, 1.0‰-მდე გაიზარდა.

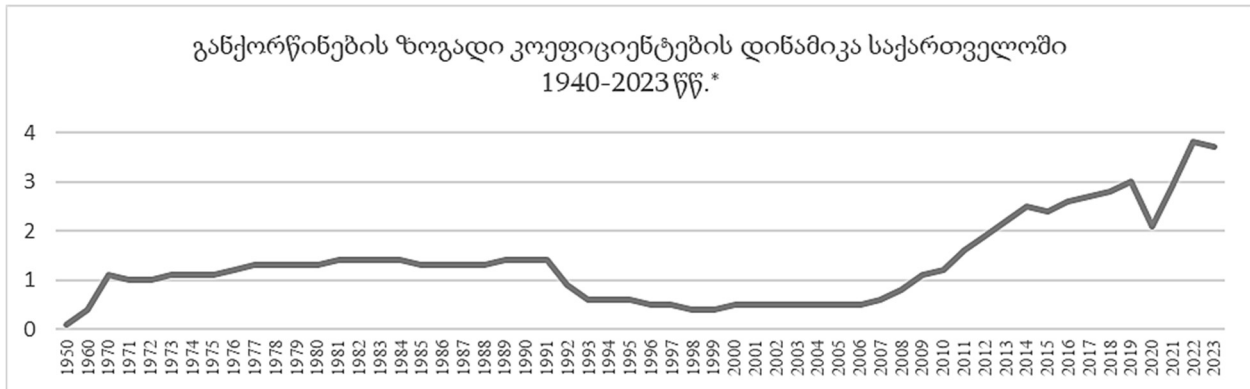
განქორწინების მაჩვენებლები საქართველოში ყოველთვის გამოირჩეოდა დაბალი მაჩვენებლებით. 1980-იანი წლების მიწურულს განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი, ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი იყო ყოფილ სსრ კავშირში (იხ. ნახაზი 1).

პოსტსაბჭოთა საქართველოში განქორწინების სფეროში საინტერესო პროცესები განვითარდა. 1992-1999 წწ. ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისის პერიოდში, განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი მუდმივად კლებულობდა. 1998 და 1999 წლებში კი მისი უდაბლესი მნიშვნელობა დაფიქსირდა. აღსანიშნავია, რომ კოეფიციენტის ასეთი დაბალი მნიშვნელობა 1965 წლამდე არსებობდა, როდესაც კანონი განქორწინებების შესახებ მეტად მკაცრი იყო (იხ. ნახაზი 2).

ნახაზი 1

წყარო: Демографический ежегодник СССР 1990

*აქ და შემდგომ, ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის გარეშე 1993 და 1994 წლებიდან.

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

კრიზისულ ვითარებებში განქორწინებათა დინამიკის შესახებ მეცნიერებაში არ არის ერთიანი აზრი. მაგალითად, აშშ-ში 1970-იანი წლების ეკონომიკური კრიზისის დროს განქორწინებულთა რაოდენობამ ყოველ ათას ადამიანზე გაანგარიშებით 5.3-ს მიაღწია, რაც სარეკორდო მაჩვენებელს წარმოადგენდა (Statistical abstract of the United States, 1970). ერთ-ერთი სოციოლოგიური გამოკვლევის თანახმად, ამა თუ იმ ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისების პერიოდში განქორწინებათა რაოდენობა მცირდება. რაც აიხსნება იმ ფაქტით, რომ ერთობლივი მეურნეობა მეუღლეებს საშუალებას აძლევს დაზოგონ ფინანსური რესურსები და შეინარჩუნონ მატერიალური კეთილდღეობა. მაგალითად 2008 წლის გლობალური ფინანსური კრიზისის პერიოდში ესპანეთში, წინა წელთან შედარებით განქორწინებათა რაოდენობის 12%-ით შემცირებას, სწორედ ზემოაღნიშნული მიზეზით ხსნიან (Morán, 2009). მსგავსი ფაქტი დაფიქსირდა აშშ-იც, 2020 წელს განქორწინებათა აბსოლუტურმა რაოდენობამ 630.0 ათასი შეადგინა, რაც 120 ათასით ნაკლები იყო 2019 წელთან შედარებით (<https://www.statista.com>).

ჩვენი აზრით, საქართველოში გასული საუკუნის 90-იან წლებში დაფიქსირებული განქორწინებების კლების ფაქტი, გარკვეულწილად, განქორწინების პროცედურასთან დაკავშირებული პრობლემებით უნდა აიხსნას, რო-

მელთა შორის ერთ-ერთი უმთავრესია ის, რომ მოსახლეობის დიდ ნაწილს, რომლის შემოსავალიც საარსებო მინიმუმის ზღვარს ქვემოთ იმყოფებოდა, უბრალოდ არ გააჩნდა სათანადო თანხები განქორწინების იურიდიულად გაფორმებისათვის. შესაძლებელია ითქვას, რომ ფაქტობრივი განქორწინებები აკუმულირებული იყო და მათი რაოდენობა ქვეყანაში ეკონომიკური პირობების გაუმჯობესებისთანავე მკვეთრად მოიმატებდა (მელაძე, წულაძე, 1997). აქვე დავსძენთ, რომ აღნიშნულ პერიოდში და შემდგომ მომიჯნავე წლებშიაც, სავარაუდოდ, საქართველოში ადგილი ჰქონდა განქორწინებათა ალურიცხაობის შემთხვევებს. 2001-2008 წწ. განხილული მაჩვენებელი კვლავ დაბალი იყო (1‰-ზე ნაკლები). 2009 წლიდან მიმდინარეობს განქორწინებათა მატების პროცესი (იხ. ცხრილი 1). უკანასკნელ წლებში უპრეცედენტოდ გაიზარდა განქორწინებათა რაოდენობა. 2022 წლის მონაცემებით (Divorce Rates in the World), განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტის მნიშვნელობიდან გამომდინარე საქართველო მსოფლიოში მაღდივების რესპუბლიკის (5.5‰) და რუსეთის (3.9‰) შემდგომ მესამე - მეოთხე ადგილს იყოფდა მოლდოვასთან ერთად (3.8‰). 2023 წელს განხილული მაჩვენებელი შემცირდა, თუმცა მისი მნიშვნელობა კვლავ ძალიან მაღალია (3.7‰).

ცხრილი 1

განქორწინებათა აბსოლუტური რაოდენობა და ზოგადი კოეფიციენტები საქართველოში
1990 – 2023 წწ.*

წლები	განქორწინებათა აბსოლუტური რაოდენობა	განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი	წლები	განქორწინებათა აბსოლუტური რაოდენობა	განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი	წლები	განქორწინებათა აბსოლუტური რაოდენობა	განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი
1990	7796	1.4	2002	1836	0.5	2014	9119	2.5
1991	7440	1.4	2003	1825	0.5	2015	9112	2.4
1992	4890	0.9	2004	1793	0.5	2016	9539	2.6
1993	3211	0.6	2005	1928	0.5	2017	10222	2.7
1994	3089	0.6	2006	2060	0.5	2018	10288	2.8
1995	2685	0.6	2007	2325	0.6	2019	11205	3.0
1996	2269	0.5	2008	3189	0.8	2020	7643	2.1
1997	2267	0.5	2009	4030	1.1	2021	10654	2.9
1998	1758	0.4	2010	4726	1.2	2022	14098	3.8
1999	1622	0.4	2011	5850	1.6	2023	13664	3.7
2000	1854	0.5	2012	7136	1.9			
2001	1987	0.5	2013	8089	2.2			

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი განქორწინების პროცესის უხეშ მაჩვენებელს წარმოადგენს, ვინაიდან იგი მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული მოსახლეობის ასაკობრივი სტრუქტურაზე. განხილული პროცესის უფრო ზუსტი გაანგარიშებისათვის, გამართლებულია განქორწინების ასაკობრივი კოეფიციენტის გამოყენება.

1995-2023 წწ. განქორწინების ასაკობრივი კოეფიციენტების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ

მათი მნიშვნელობები როგორც მამაკაცებში, ასევე ქალებში ყველა ასაკობრივი ჯგუფის მიხედვით გაზრდილია (იხ. ცხრილი 2). ორივე სქესის მიხედვით, განხილული კოეფიციენტების მნიშვნელობები განსაკუთრებითაა გაზრდილი 50-54 წლის ასაკობრივი ჯგუფებში (მამაკაცებში 11.1-ჯერ, ქალებში 13.9-ჯერ).

ცხრილი 2

განქორწინების ასაკობრივი კოეფიციენტების დინამიკა საქართველოში
1995, 2015 და 2023 წლებში

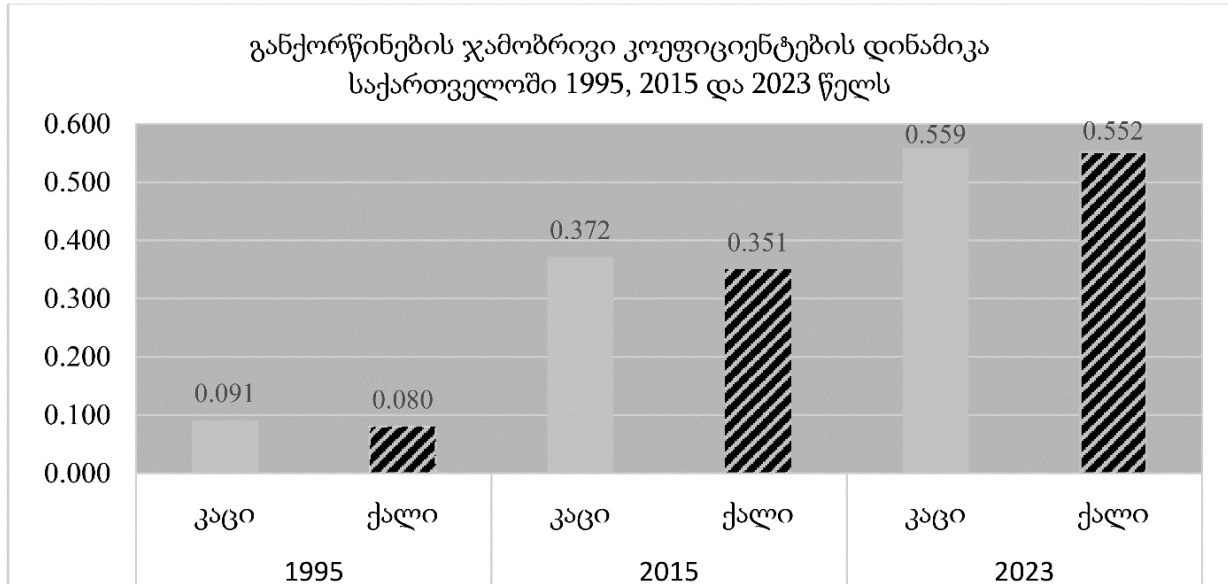
ასაკობრივი ჯგუფი	1995		2015		2023	
	კაცი	ქალი	კაცი	ქალი	კაცი	ქალი
15-19	0.1	0.3	0.2	0.9	0.1	0.7
20-24	1.1	1.8	3.5	7.4	3.4	8.3
25-29	2.3	2.6	9.0	11.9	11.8	17.7
30-34	3.2	3.1	12.5	12.9	18.9	20.7
35-39	3.0	2.6	13.9	11.9	19.3	18.8
40-44	2.8	2.1	11.6	10.1	18.1	14.5
45-49	2.0	1.4	8.7	6.5	13.6	11.5
50-54	0.9	0.6	6.3	4.3	10.0	7.7
55-59	1.7	1.0	4.1	2.4	6.8	5.2
60+	1.2	0.6	4.7	1.8	9.8	5.1

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე

ორივე სქესის მიხედვით, 1995-2023 წწ. მნიშვნელოვნად გაიზარდა განქორწინების ჯამობრივი კოეფიციენტები, რომლებმაც 2023

წელს მამაკაცებში 0.559, ხოლო ქალებში 0.552 შეადგინეს (იხ. ნახაზი 3).

ნახაზი 3

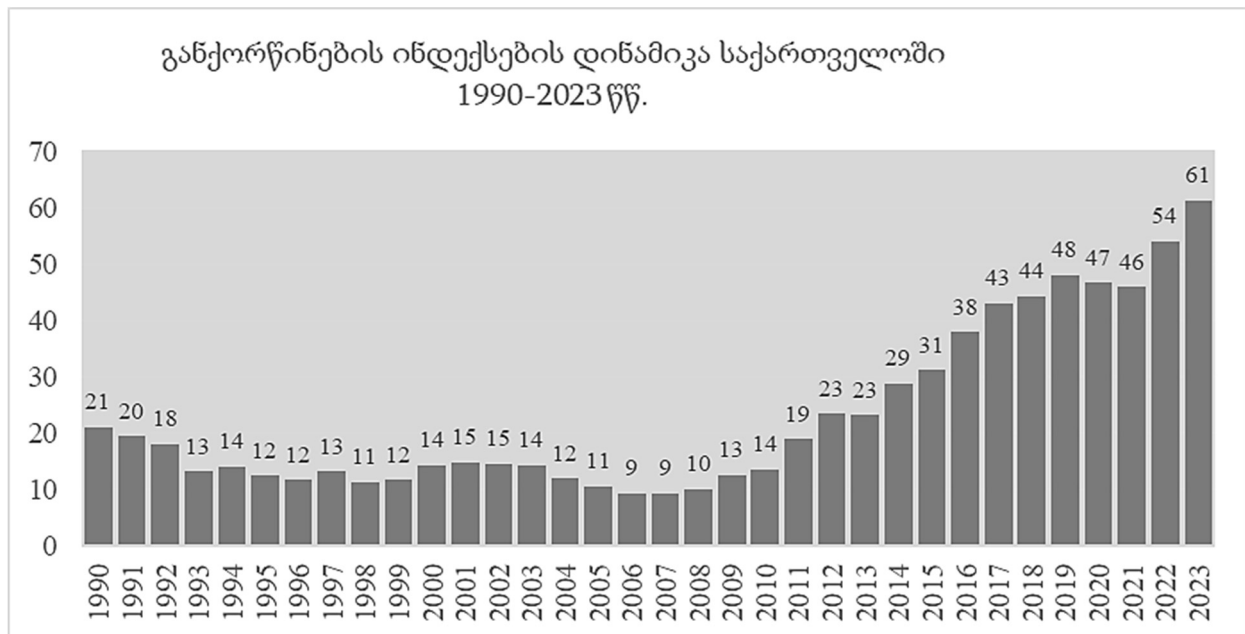

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე

გაანგარიშებებმა გვიჩვენა, რომ 1990 წლიდან მიმდინარეობდა განქორწინების ინდექსის კლება-მატების პროცესი (იხ. ნახაზი 4). უკანასკნელ წლებში განქორწინების ინდექსმა და-

ლიან მაღალ მნიშვნელობებს მიაღწია. 2023 წელს საქართველოში ყოველ 100 ქორწინებაზე 61 განქორწინება მოდიოდა.

ნახაზი 4

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე

თანამედროვე ქართული საზოგადოება სულ უფრო ლოიალური ხდება განქორწინების მიმართ. კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის (CRRC) მიერ, 2011 და 2017 წლებში ჩატარებული გამოკვლევის „კავკასიის ბარომეტრი“, კითხვაზე – „ყოველთვის გამართლებულია თუ არა განქორწინება?“, 2011 წლის კვლევის მიხედვით იმ რესპონდენტთა წილი, რომლებიც არასოდეს არ ამართლებდნენ განქორწინებას 47%-ს შეადგენდა, ხოლო ნეიტრალურად განწყობილთა წილი 20%-ის ტოლი იყო. 2017 წლის კვლევის თანახმად რესპონდენტთა პასუხები, შესაბამისად, 27 და 41%-ს შეადგენდა. განქორწინებას ყოველთვის გამართლებულად მიიჩნევდა გამოკითხულთა 5%. 2011 წელს აღნიშნული მაჩვენებელი 3%-ის ტოლი იყო (<https://caucasusbarometer> 2011; <https://caucasusbarometer> 2017).

საგანგაშო ფაქტია, რომ უკანასკნელ წლებში განქორწინებათა საერთო რაოდენობაში მაღალი იყო იმ ქორწინებათა წილი, რომლებიც სწრაფად (ერთ წლამდე) დასრულდა. 2023 წელს ამ უკანასკნელთა წილი 14.4%-ს შეადგენდა.

საქართველოში დაფიქსირებული განქორწინებების საერთო რაოდენობიდან 1995 წელს, თბილისზე განქორწინებათა 54.6% მოდიოდა. 2023 წელს დედაქალაქის წილი შემცირდა და 34.3% შეადგინა. აღსანიშნავია, რომ, სავარაუდოდ, 1995 წელს განქორწინებათა აღურიცხაობა არსებობდა – განსაკუთრებით რეგიონებში და თბილისის წილის გაზრდა ამ მიზეზით უნდა იყოს გამოწვეული. 2023 წელს. აღრიცხვიანობის თვალსაზრისით, 1990-იან წლებთან თბილისის წილი შემცირდა (იხ. ცხრილი 3).

ცხრილი 3

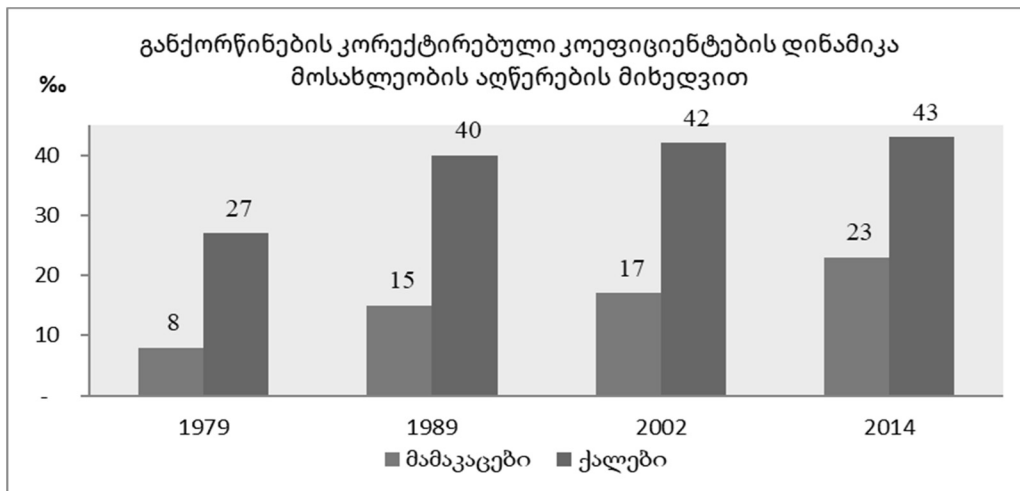
განქორწინების მაჩვენებლები საქართველოს რეგიონებში 1995 და 2023 წლებში

რეგიონი	განქორწინებების აბსოლუტური რაოდენობა		განქორწინებების წილი განქორწინებათა საერთო რაოდენობიდან (%)		განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტი*	
	1995 წ.	2023 წ.	1995 წ.	2023 წ.	1995 წ.	2023 წ.
თბილისი	1465	4688	54.6	34.3	1.2	3.8
აჭარა	187	1054	7.0	7.7	0.5	2.9
გურია	31	355	1.2	2.6	0.2	3.4
იმერეთი	215	2285	8.0	16.7	0.3	5.0
კახეთი	114	965	4.2	7.1	0.3	3.2
მცხეთა-მთიანეთი	18	259	0.7	1.9	0.1	2.8
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვ. სვანეთი	1	90	0.0	0.7	0.0	3.4
სამეგრელო ზემო სვანეთი	156	1507	5.8	11.0	0.4	5.1
სამცხე-ჯავახეთი	63	287	2.3	2.1	0.3	2.0
ქვემო ქართლი	309	1331	11.5	9.7	0.5	3.0
შიდა ქართლი	126	843	4.7	6.2	0.4	3.4

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე

უახლოესი მონაცემებით (2023 წ.), განქორწინების ზოგადი კოეფიციენტების ძალიან მაღალი მნიშვნელობები ფიქსირდება სამეგრელო ზემო სვანეთისა (5.1‰) და იმერეთის რეგიონებში (5.0‰). აღნიშნული მაჩვენებლები 1.4-ჯერ აღემატება საშუალო რესპუბლიკურ მაჩვენებლებს.

მოსახლეობის აღწერების მიხედვით, განქორწინების კორექტირებული კოეფიციენტების განხილვამ ორივე სქესის მიხედვით, მისი მატების ტენდენცია გვიჩვენა (იხ. ნახაზი 5). ნიშანდობლივი ფაქტია, რომ ქალების მაჩვენებლები საგრძნობლად აღემატება მამაკაცების მაჩვენებლებს.

წყარო: გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე

განქორწინებათა რაოდენობა, გარკვეულწილად, განსაზღვრავს ქვეყანაში არსებულ შობადობის დონეს, განსაკუთრებით კი როდესაც ეს უკანასკნელი დაბალი მნიშვნელობებით ხასიათდება. განქორწინებები ამცირებს ქორწინებაში მყოფი ქალების წილს, რის გამოც ბუნებრივია მცირდება შობადობაც (მელაძე, 2002).

განქორწინებებით გამოწვეული შობადობის დანაკარგების გაანგარიშებებისათვის, საბაზო მონაცემებად, მოსახლეობის აღწერის მიხედვით დაფიქსირებული ქვეყნის მოსახლეობის საქორწინო მდგომარეობაა საჭირო. აქედან გამომდინარე, ვისარგებლებთ საქართვე-

ლოს მოსახლეობის ბოლო (2014 წ.) აღწერის მონაცემებით.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით, 2014 წელს 60635 ბავშვი დაიბადა, ჩვენი გაანგარიშებით განქორწინებათა დაუყოვნებელი აღდგენის ან მათი არარსებობის შემთხვევაში, სავარაუდოდ, უნდა დაბადებულიყო 63877 ბავშვი. სხვაობა ამ ორ რიცხვს შორის 3242 ბავშვს შეადგენს, რაც ნიშნავს, რომ ჩვენს ქვეყანაში 5.1%-ით ნაკლები ბავშვი დაიბადა, ეს უკანასკნელი, საქართველოში არსებული დემოგრაფიული ვითარებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი დანაკლისია (იხ. ცხრილი 4).

ცხრილი 4

შობადობის ფაქტობრივი და სავარაუდო ასაკობრივი კოეფიციენტები საქართველოში 2014 წელს

ასაკობრივი ჯგუფი	აბსოლუტური მონაცემები		ასაკობრივი კოეფიციენტები	
	საქსტატი	სავარაუდო*	საქსტატი	სავარაუდო*
15-19	5579	5703	51.5	53.2
20-24	19131	19839	144.7	151.6
25-29	18257	19347	131.3	139.5
30-34	11398	12286	86.5	93.0
35-39	4941	5354	38.9	42.3
40-44	1148	1253	9.2	10.0
45-49	181	95	0.7	0.8
ჯამი	60635	63877	შჯკ** = 2.31	შჯკ** = 2.45

*გაანგარიშებულია ავტორის მიერ, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების საფუძველზე.

** შჯკ – შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი.

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

შობადობის სავარაუდო ასაკობრივ კოეფიციენტებზე გაანგარიშებული შობადობის ჯამობრივი კოეფიციენტი 2.45-ის ტოლია, აღნიშნული მაჩვენებელი 2014 წელს 2.31-ის ტოლი იყო.

დასკვნა

თანამედროვე გლობალურ დემოგრაფიულ მოვლენათა შორის ერთ-ერთ თვალსაჩინო მოვლენას განქორწინებათა მატება წარმოადგენს. დღესდღეობით საზოგადოება განქორწინების ფაქტს აღარ აღიქვამს, როგორც სოციალურ დევიაციას, შესაბამისად, ლოიალურია მისადმი დამოკიდებულებაც.

უკანასკნელი 40-45 წლის მანძილზე, დასავლეთის ქვეყნებში განქორწინებათა გლობალურ პროცესებში, ყოველ ათას მცხოვრებზე განქორწინების კლების პროცესი ფიქსირდება. საქართველოში პროცესები დიამეტრულად განსხვავებული სცენარით მიმდინარეობს. საქმის არსი დასავლეთის ქვეყნებში იმაში მდგომარეობს, რომ ადამიანები შედარებით ნაკლებად შედიან ქორწინებაში და სულ უფრო მეტი ადამიანი ანიჭებს უპირატესობას პარტნიორთან თანაცხოვრებას, რაც, განშორების შემთხვევაში, იურიდიული და სხვა სახის პრობლემების პრაქტიკულად არარსებობას განაპირობებენ.

უკანასკნელ წლებში საქართველოში მნიშვნელოვნად გაიზარდა განქორწინებათა რაოდენობა. 2004 წლიდან, 2019 წლის ჩათვლით საქართველოში მიმდინარეობდა განქორწინებე-

ბის მატების პროცესი. 2019 წელს 11.2 ათასი განქორწინება დაფიქსირდა, რაც უპრეცედენტო მოვლენას წარმოადგენდა. 1990 წელს ქვეყანაში 7.8 ათასი განქორწინების ფაქტი აღირიცხა და ეს იმ დროს, როდესაც მოსახლეობის რაოდენობა 5424.4 ათასის ტოლი იყო. 2019 წელს მოსახლეობამ 3723.5 ათასი შეადგინა. 2020 წელს COVID-19-ის გლობალური პანდემიის გამო განქორწინებათა რაოდენობა 7.6 ათასამდე, შემცირდა, რასაც იუსტიციის სახლის შეზღუდვით მუშაობამაც შეუწყო ხელი. უახლოესი მონაცემებით – 2023 წელს განქორწინებათა რაოდენობამ 13.7 ათასი შეადგინა. დღესდღეობით მსოფლიო მასშტაბით საქართველოში განქორწინებების მაჩვენებელი ყოველ ათას მცხოვრებზე ერთ-ერთი ყველაზე მაღალია.

მიუხედავად განქორწინების სფეროში მსოფლიოში მიმდინარე გლობალური პროცესებისა, საქართველო დღემდე რჩება ტრადიციული კულტურის ქვეყანად, რაც თავისთავად ოჯახის სტაბილურობას გულისხმობს. ჩვენს ხელთ არსებული სტატისტიკური მასალები არ იძლევა განქორწინების ურთულესი პროცესის სრულყოფილად შესწავლის საშუალებას. განქორწინებათა სიღრმისეული შესწავლისათვის, აუცილებლობად მიგვაჩნია სოციოლოგიური გამოკვლევის ჩატარება საქართველოს მასშტაბით, რის საფუძველზეც შესაძლებელი იქნება ზუსტი მეცნიერული დასკვნების გაკეთება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბექაია მ. (1980). ოჯახის განვითარების სოციალური პრობლემები. თბილისი, გვ. 75.
2. თოთაძე ა. (1999) საქართველოს მოსახლეობა მეორე და მესამე ათასწლეულების მიჯნაზე. თბილისი, გვ. 297, 298.
3. მელაძე გ. (2002). განქორწინებათა გავლენა შობადობის ასაკობრივი კოეფიციენტების დინამიკაზე // ჟ. „დემოგრაფია“, №1 (5), გვ. 84-88.
4. მელაძე გ., წულაძე გ. (1997). საქართველოს მოსახლეობა და დემოგრაფიული პროცესები. თბილისი, გვ. 64-65.
5. მელაძე გ. (2013). საქართველო და გლობალური დემოგრაფიული პროცესები. თბილისი, გვ. 8.
6. მეტრეველი ვ. (2014). ქართული სამართლის ისტორია. თბილისი, გვ. 360.
7. საქართველოს კანონი. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი // <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=131>

8. საქართველოს ეროვნული არქივი. ფონდი 414, აღწ. 2, დოკ. 3, ფურცელი 529.
9. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი ილია II (1997). ეპისტოლენი, სიტყვანი, ქადაგებანი. წიგნი 1. თბილისი, გვ. 401.
10. ჯორბენაძე ს. (1957). საბჭოთა სამართალი. თბილისი, გვ. 110.
11. Борисов В.А., Синельников А.Б. Семья и демографические тенденции. М., 1995. С. 39.
12. Всесоюзная перепись населения 1926 года. т.48, Тбилиси, 1932. С. 242-245.
13. Демографический ежегодник СССР 1990. М., 1990. С. 220-227.
14. Кошечев А.В. Расторжение брака по советскому законодательству // Право, 2010 С. 76 .file:///C:/Users/admin/Downloads/rastorzhenie-braka-po-sovetskomu-zakonodatelstvu.pdf
15. Кон И.С. Сексуальная культура в России: клубничка на берёзе. М., ОГИ. 1997. С. 118.
16. Народное хозяйство ГССР. Тбилиси, 1972. С. 33.
17. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897. т.66, Кутаисская губерния. СПб., 1906.
18. Первая всеобщая перепись населения Российской империи 1897. т.69, Тбилисская губерния. СПб., 1906.
19. Синельников А. Брачность и рождаемость в СССР. М., 1989. С. 63.
20. Becker G. Assortative Mating in Marriage Markets // Besker G. A Tretise on the Falily. Cambridge, London: Harvard Unoversity Press, 1991, ch. 4, p. 108-134.
21. Bramlett, M. D., & Mosher, W. D. Cohabitation, marriage, divorce, and remarriage in the United States. Vital and Health Statistics, 23(22). Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics. 2002.
22. Davis K. Wives and Work: The Sex Role Revolution and Its Consequences // Population and Development Review. Vol. 10, No. 3, Sep., 1984. Published by: Wiley on behalf of Population Council <https://www.jstor.org/stable/i307514>.
23. Divorce Rates in the World: Divorce Rates by Country. 15.07.2024 // <https://divorce.com/blog/divorce-rates-in-the-world/>
24. Heaton, T. B. Factors contributing to increased marital stability in the United States. Journal of Family Issues, 23, 2002. P. 392–409.
25. Hager Kelly. Dickens and the Rise of Divorce. The failed –Marriage Plot and the Novel Tradition. Published by Ashgate Publishing Company. Burlington, USA. 2010, p.33.
26. <https://www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16511.htm>
27. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2011ge/JUSDVRS/>
28. <https://caucasusbarometer.org/ge/cb2017ge/JUSDVRS/>
29. <https://www.statista.com/statistics/195939/number-of-divorces-in-the-united-states-since-1981/#statisticContainer>.
30. Morán Carmen. Crisis económica ha disminuido los divorcios / El País de España. 17 de septiembre de 2009. <https://www.elespectador.com/mundo/europa/crisis-economica-ha-disminuido-los-divorcios-article-161960/>
31. Nakachi M. Replacing the Dead: The Politics of Reproduction in the Postwar Soviet Union, 1944-1955. PhD dissertation, University of Chicago. 2008.
32. Pomeroy R. (2023). A surprising explanation for the global decline of religion წაწახია 27 ივნისი, 2024. <https://bigthink.com/the-present/a-surprising-explanation-for-the-global-decline-of-religion/>
33. Private Act of Parliament, given Royal Assent on 11 April 1670 (ციტირებულია წაშრომიდან Kha H. The Reform of English Divorce Law: 1857–1937. The University of Queensland in 2017. P. 17).
34. Raupp E. Milton on divorce: it all comes down to freedom // Caucasus Journal of Milton Studies. Vol. 3, Issue 1. March 2024. PP. 1-9.
35. Statistical abstract of the United States: National, Data Book and Guide to Sources. Washington, Volume XVI. P. 1031. 1970.
36. White, L. K. Determinants of divorce: A review of research in the eighties. Journal of Marriage and the Family, 52. 1990. P. 906–908.